T.C. ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
ULAK DÜŞÜNCE KULÜBÜ

DÖRT Marifet KONFERANS SERİSİ

01 **KENDİNİ TANIMAK**
02 MAYIS 2024

02 **RABBİNİ TANIMAK**
09 MAYIS 2024

03 **DÜNYAYI TANIMAK**
16 MAYIS 2024

04 **AHİRETİ TANIMAK**
23 MAYIS 2024

Dr. Abdullah AKGÜL
Din Felsefesi Anabilim Dalı

Saat: 15.00 - 17.00

İlahiyat Fakültesi Konferans Salonu

BİZE KATILIN

KENDİNİ TANIMAK

Dr. Abdullah AKGÜL

GİRİŞ

- Mutluluğun formülü, simya gibidir, her yerde bulunmaz.
- Bulunduğu yer, melekler cevheri ve peygamberlerin kalpleridir.
- O halde bu formülü, peygamberlerden başkasında arayan, yanılmıştır.

هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْاُمِّيّٖنَ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهٖ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍۙ ﴿٢﴾

- «Ümmîlere kendi içlerinden, onlara âyetlerini okuyacak, onları **arındıracak**, onlara **kitabı ve hikmeti öğretecek** bir elçi gönderen O'dur. Oysa onlar daha önce apaçık bir sapkınlık içindeydiler.» (Cuma 62/2)

- Tezkiye: Hayvan sıfatlarından olan kötü ahlaktan onları temizlemek.
- Kitap ve hikmeti öğretmek: Meleklerin sıfatlarını onların örtüsü ve elbisesi eylemek.

- Kimya'dan **maksat**: Noksan sıfatlar olan lüzumsuz şeylerden arınmak; kemâl sıfatlar olan lüzumlu şeylerle örtünmek ve süslenmektir.
- Bu kimyanın **esası**: Yüzünü dünyadan çevirip, Allah'a dönmektir.

- «Rabbinin adını an, bütün varlığınla ona yönel.» (Müzzemmil 73/8)

- Bu dört marifet Müslümanlığın temellerini teşkil eder.

BAŞLIKLAR

1. İnsan kaç şeyden yaratılmıştır
2. Kalbin hakikatini bilmek
3. Kalbin hakikati
4. İnsanın bedene ihtiyacı
5. Kalp askerlerinin bilinmesi
6. Şehveti, gazabı, duyu organlarını, aklı ve kalbi doğru yolda kullanmak
7. İnsandaki kötü ve iyi sıfatların hali
8. Kendi hareket ve durumunu kontrol
9. İnsanın aslının melekler cevherinden olduğu

BAŞLIKLAR

10. Kalp aleminin şaşılacak halleri
11. Kalp penceresi uyanıklıkta da âlem-i melekuta açık olur
12. Her insan fıtrat üzere doğar
13. Kudret sebebiyle kalbin üstünlüğü
14. Peygamberliğin ve evliyalığın hakikati
15. İlim bu yolda perdedir
16. İnsanın saadeti Allah Teâlâ'yı bilmekledir
17. İnsan bedeninde Allah Teâlâ'nın şaşılacak sun'u
18. İnsan bu dünyada son derece aciz ve noksandır

KENDİNİ TANIMAK

- Allah'ı tanımanın anahtarıdır.
- «Nefsini tanıyan, rabbini tanır»

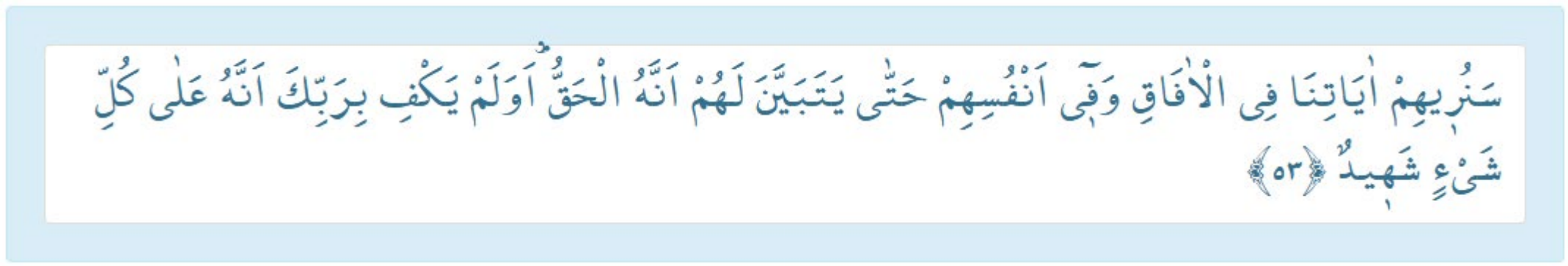
سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِى الْاٰفَاقِ وَفِىٓ اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ ۗ اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾

- «Biz onlara hem **ufuklarda** ve hem kendi **nefislerinde** delillerimizi göstereceğiz ki, Kur'ân'ın hak olduğu kendilerine açıkça belli olsun. Senin Rabbinin her şeye şahit olması kafi değil mi?» (Fussilet 41/53)

- Hakikatini ara
- Nesin, nereden gelmişsin, nereye gideceksin, bu dünyaya ne yapmak için geldin, niçin yaratıldın, mutluluğun nedir, nededir; ziyanın nedir, nededir?
- Mutluluğu araman için, kendini tanıman lazım.
- Hayvanların tanıdığı kadar tanımak, Hakkı tanımanın anahtarı olamaz.

- Hayvanın mutluluğu: Beslenmek, uyumak, çiftleşmek
- Yırtıcıların mutluluğu: Parçalamak, öldürmek, saldırmak
- Şeytanların mutluluğu: Kötülük yapmak, aldatmak, hile yapmak
- Meleklerin mutluluğu: Allah Teala'nın cemalini müşahede

1. İNSAN KAÇ ŞEYDEN YARATILMIŞTIR

- Kalıp + Kalp
- Baş gözüyle görünenler: Âlem-i Şehadet.
- Kalp – Ruh – Nefs – İnsanın hakikati.
- **Kalp**, bu alemden değildir, yolcudur, gariptir. Bütün beden onun askeri ve hizmetçisidir. Hakkı tanımak, onun sıfatıdır. Asıl saadet ve şekavet onun içindir. Onu tanımak, Allah'ı tanımanın anahtarıdır. Melekler cevherindendir. Asıl madeni Allah Teala'dır. Oradan gelmiştir, tekrar oraya dönecektir. Burada bulunması, ticaret ve ziraat tohumu ekmek içindir.

2. KALBİN HAKİKATİNİ BİLMEK

- Varlığı bilinmeyince hakikati anlaşılmaz.
- Varlığı aşikardır. İnsanın varlığı kalıbı ile değildir. Kalıp, ölüde de vardır.
- Gözünü kapat, her şeyi unut ama varlığını unutmazsın.
- Ölümde beden alınır, o ise, bir yerde kalır, yok olmaz.

3. KALBİN HAKİKATİ

- Ruhun hakikatini bildirmeye dinimiz müsaade etmez.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ ۖ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبّى وَمَآ اُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾

- «Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: ‘‘Ruh rabbimin emrindendir ve size pek az bilgi verilmiştir.’’» (İsra, 17/85)
- Âlem-i Emr – Âlem-i Halk (ölçülebilen, sayılabilen)

- **Ruh**
- Kadim değildir.
- Araz değildir, insanın aslıdır.
- Kalıp ona tabidir.
- Cisim değildir, bölünemez.
- Canlılıktan başka bir şeydir.
- Allah'ı tanıma yeridir.
- Onun hakikatini bilmek zordur. Onu açıklamaya izin yoktur. Başlangıçta buna gerek de yoktur.

- Başlangıçta tutulacak din yolu: **MÜCAHADE**'dir.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

- «Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarfedenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır.» (Ankebut, 29/69)
- Uygun mücahede ile marifet kendiliğinden hasıl olur.
- Mücahedesini tamamlamayanlarla, ruhun hakikati hakkında konuşmak doğru olmaz.

4. İNSANIN BEDENE İHTİYACI

- Beden, kalbin ülkesidir. Bu ülkeden kalbin çeşit çeşit askerleri vardır.
- Kalp, ahiret için yaratılmıştır. Mutluluğu Allah'ı tanımakladır.
- Allah'ı tanımak yaratıklarını bilmekle sağlanır. Yani bütün âlemi…
- Evrene ilişkin bilgimiz, beş duyuyladır. Bu duyular bedenledir.
- Marifet av, duyular tuzak, beden ise bu tuzakların taşıyıcısı.
- Bunun için bedene ihtiyaç vardır.

- Beden zayıf ve muhtaçtır.
- İçerden, acıkır, susar; dışarından ateş, düşman vs. gelir.
- İçsel olarak gelen acıkma ve susamayı gidermek için, el-ayak-ağız-mide vs. organlar ve yeme-içme arzusu vardır.
- Dışsal gelen tehlikelerden korunmak için, el-ayak vs. organlar ve hışım-gazab vardır.
- Arzularını yerine getirmek ve düşmanlardan sakınmak için **idrak** gerekir. Zahirde olanlar beş duyudur. Batında ise, hayal kuvveti, düşünme kuvveti, ezberleme kuvveti, hatırlama kuvveti ve vehim kuvvetidir.
- İç ve dış bu askerler, kalbin emrindedir. Kalp, bunların amiri ve padişahıdır.

- Bu askerlerin/melekelerin kalbe itaati; emre muhalefet etmemek bakımından meleklerin Allah'a itaatine benzer.

5. KALP ASKERİNİN BİLİNMESİ

- Beden bir şehre benzer:
- El, ayak, organlar, şehrin sanat erbabıdır.
- Şehvet, maliye müdürü
- Gazap, emniyet amiri
- Kalp, padişah
- Akıl, vezirdir.

- Şehvet, yalancıdır. Bütün malları toplamak, almak ister. Akla muhalefet eder.
- Gazap, şerir, şiddetli, azgın ve serttir. Herkesi öldürmek, kırmak, dökmek ister.
- Padişah, vezir ile başbaşa verip, şehvetin sözünü dinlemez, gazabı onun peşine takarsa; gazabı da yapmak istediği haksızlıklara karşı incitirse, asayiş sağlanır.
- Şehvet ve gazab, zaptu rabt altına alınıp, aklın emrine verilirse, saadet yolu kapanmaz.

6. ŞEHVETİ, GAZABI, BEDENİ, DUYU ORGANLARINI AKLI VE KALBİ DOĞRU YOLDA KULLANMAK

- Şehvet ve gazap, bedeni korumak içindir.
- Beden, duyuları taşımak içindir.
- Duyular, aklın bilgi edinmesi içindir.
- Akıl ise kalbe ışık tutmak içindir. Bu nur ile Allah'ı görür. Kalbin cenneti budur.
- Kalp, Allah'ın cemaline bakmak içindir. O, bununla meşgul olunca, köle ve hizmetçiler de o huzurda bulunmuş olur.

- Kalp yaratıldı. Beden memleketi ve askeri ona verildi. Bu bedeni binek edinsin ve a’lâyı illiyyine sefer eylesin diye.

7. İNSANDAKİ KÖTÜ VE İYİ SIFATLARIN HALİ

- Ahlakın tamamı dört ana esasta toplanır:
- 1. Hayvanlık (hınzırlık) : Yemek-içmek, çiftleşmek.
- 2. Canavarlık (köpeklik) : Vurmak, öldürmek, eliyle-diliyle musallat olmak.
- 3. Şeytanlık : Hile, aldatma, kandırma, fitne-fesat.
- 4. Meleklik : İlmi ve salahı sevmek, çirkinlikten sakınmak, insanların barıştırmak, marifet ile şad olmak, cehaletten utanmak.

- Meleklerin nurlarından olan akıl nuru verilmesi; şeytanın aldatmasını keşif içindir.
- İnsan, şehvet hınzırı ve gazap köpeğini terbiye edip emri altına almalıdır.
- Bunları başarırsa, kendisinde iyi ahlak hasıl olur. Bu da ona mutluluk tohumu olur.
- Aksi durum, köpeğe ve hınzıra hizmetçi olmaktır. Gaflet perdesi kalksa, bunlar gözükür.
- Ahirette manalar surete bürünür. Rüya da ölüme benzer. Suret manaya tabi olur.

8. KENDİ HAREKET VE DURUMUNU KONTROL

- Hareketlerin bahsi geçen dört şeyden meydana gelir.
- Her hareketinden kalbinde bir sıfat hasıl olur. O sıfat da sana benzer. Seninle beraber öbür dünyaya gider. Bu sıfata ahlak denir.

- 1. Şehvet hınzırına itaat edersen:
- Çirkeflik, murdarlık, hayasızlık, hırsızlık, yaltaklık, münafıklık, harislik, çekememezlik, başkalarının elemine memnunluk hasıl olur.

- Eğer onu terbiye eder, aklın ve şeriatın murakabesinde bulundurursan:
- Kanaat, kendini tutmak, sabır, haya, namus, zerafet, zühd, tamahsızlık hasıl olur.

- 2. Gazap köpeğine itaat edersen:
- Kibir, pervasızlık, münakaşa etmek, aldatmak, kavga aramak, gururlanmak, zulüm etmek, başkalarını küçük görmek gibi sıfatlar hasıl olur.

- Eğer onu terbiye edersen:
- Sabır, soğukkanlılık, af, sebat, iyilik, cesaret, acıma, cömertlik sıfatları hasıl olur.

- 3. Şeytana itaat edersen:
- (Şeytan; şehveti tahrik etmeyi vazife edinmiştir)
- Hile, ihanet, huzur bozma, kötü kalpli olmak, aldatmak, başka suretlere girmek sıfatları zuhur eder.

- Eğer onu elinin altına alır, ona kanmazsan:
- Zekilik, marifet, ilim, hikmet, insanların arasını bulma, efendilik, başkanlık sıfatları meydana gelir.

- Günah: kendisinden kötü ahlakın meydana geldiği fiildir.
- İtaat: kendisinden iyi ahlakın meydana geldiği fiildir.

- Kalp bir ayna gibidir.
- Kötü ahlak onu karartır. Allah'ın gösterdiği yolu göremez hale gelir.
- İyi ahlak ise onu aydınlatır.

- Kalp, yaratılışının başlangıcında, kendisinden parlak ayna yapılan metal gibidir. Bütün âlem bu aynaya sığar. Dikkat edilirse temiz olur; edilmezse tamamen pas tutar.

9. İNSANIN ASLININ MELEKLER CEVHERİNDEN OLMASI

- Dört sıfat saydık, insanın aslının meleklik olduğu ne malum?
- İnsan diğer hayvan ve yırtıcılardan daha üstün ve olgundur.
- Her şey, kendisine verilen kemâl için yaratılmıştır. Atın eşekten üstünlüğü, yük taşımanın yanında, savaş meydanında koşmasıdır. Eğer bunu yapamazsa, sırtına palan vurulur, eşek seviyesine iner.

- İnsan, yemek, içmek, çiftleşme için yaratılmış olsa; deve ondan daha çok yer, serçe ondan daha çok çiftleşir.
- İnsan, yenmek, istila etmek için yaratılmışsa, yırtıcılarda bu daha güçlü bir şekilde vardır.
- İnsanın kemâl derecesi AKILdır. Onunla Allah'ı tanır ve O'nun yarattıklarını anlar. Onunla kendini şehvet ve gazabın elinden kurtarır. Bu, meleklerin sıfatıdır.
- İnsanın hakikati, kemâl ve üstünlüğünün olduğu şeydir. Diğer sıfatlar ise emanettir, hizmetçidir. Ölünce, hiçbiri kalmaz.

10. KALP ALEMİNİN ŞAŞILACAK HALLERİ

- Bunların sonu yoktur.
- Kalbin üstünlüğü, şaşılacak hallerinin her şeydekinden daha çok olmasıdır.
- Üstünlüğünün iki yönü: İLİM – KUDRET

- İlim sebebiyle üstünlüğü:
- 1. Zahiri olandır. Herkes bilir:
- Bütün ilimleri, sanatları öğrenen odur. Kitap okur ve bilir; geometri, hesap, tıp, astronomi, şeriat gibi. Düşünce ve hareketiyle, yerden göklere çıkar, gökleri ölçer, yıldızları hesaplar, balığı denizden çıkarır, kuşu yere indirir, kuvvetli hayvanları emrinde kullanır…
- Bütün ilimler ona sığar da, belki bütün âlem onda sahrada bir kum tanesi gibi kalır.
- Bu ilimler, beş duyu vasıtasıyla oluşur.

- Kalbin iki penceresi:
- 1. Cismani âleme açılır (duyu organlarıyladır. Herkesin bildiği kısım).
- 2. Melekût alemine açılır. (delili: uyku hali ve ilham)

- **A. UYKU HALİ**
- Duyu organları kapanır, başka pencere açılır.
- Levhi Mahfuz'dan, gaybi olan ve ileride olacak şeyleri, açık ya da tabire muhtaç şekilde görür.
- Kalp ve Levhi Mahfuz iki ayna gibidir.
- Kalbe görüntü yansıması için, saf olması, duyularla çok fazla meşgul olmaması gerekir.

- Uykuda, duyular kapalı ama hayal aktiftir. Görülenler, hayal perdesinden kurtulamaz. Ancak ölünce, perdeler kalkalar, hayal de duyu da gider.

لَقَدْ كُنْتَ فِى غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾

- «(Ona şöyle seslenilir:) "Sen bu konuda tam bir gaflet içindeydin, artık gözünden perdeni kaldırdık, şimdi gözün keskindir."» (Kaf, 50/22)

- **B. İLHAM**
- Kalbine ilham yoluyla doğru ferasetler ve düşünceler gelmeyen kimse yoktur. Bu, duyu yoluyla değildir, kalpte hasıl olmuştur. Nereden geldiği de bilinmez.

- Demek ki, bilgilerimizin hepsi duyulardan elde edilmez.
- Hatta duyular, melekut aleminin mütalaasına perde olurlar.

11. KALP PENCERESİ UYANIKLIKTA DA MELEKUT ALEMİNE AÇIK OLUR

- Melekut alemine açılması için, uyku ya da ölüm şart değildir.
- **Riyazet** yoluyla da mümkündür.
- Nefse isteklerini vermemekle, gazap ve şehvetten kendini kurtarıp, yalnız başına oturup, duyularını kapatır, kalbini melekut alemiyle münasebete geçirir. Allah'tan başka hiçbir şeyden hatta kendinden de haberi olmaz. Bu durumda, başkasının uyurken gördüğünü o uyanıkken de görür. (Meleklerin ruhlarını güzel suretlerde görür, peygamberleri görür, istifade eder, yardım görür.)

- Kendisine bu yol açılan kimse, anlatmaya, vasfetmeye sığmayan büyük işler, haller görür.
- Belki de, bütün peygamberlerin ilmi, duyu ve öğrenme yoluyla değil, bu yol ile idi. Hepsinin başlangıcı **mücahede** idi.
- Riyazet ve mücahede ile kalp, insanların düşmanlığından, dünya arzularından ve duyularla meşgul olmaktan kurtulup, temizlenir. Mutasavvıfların yolu budur ve bu, Peygamberlik yoludur.
- Çalışarak bilgi kazanmak, alimlerin yoludur. Bu da büyük ve kıymetlidir. Fakat Peygamberlik yoluna göre muhtasardır. Burada ilim, bir kimse öğretmeksizin Allah tarafından kalplerine akar.

12. HER İNSAN FITRAT ÜZERE DOĞAR

- Bu haller Peygamberlere mahsus değildir. Zira bütün insanların cevheri, fıtratta buna uygundur.
- Hiçbir demir yoktur ki, kendisinden saf halinde iken alemin görüntüsünü içine alacak bir ayna yapılmasın. Ancak pas, onun cevherine işler ve onu ziyan eder.
- Dünya hırsı, şehvet ve günahların galip geldiği ve yerleştiği bir kalp, buna kavuşamaz.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ
الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

- «O halde sen hanîf olarak bütün varlığınla dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmışsa ona yönel! Allah'ın yaratmasında değişme olmaz. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.» (Rum, 30/30)

- İnsanların kurtuluşu kendisine gösterilir ve bu yola insanları çağırması istenirse, bu yola **şeriat**; o kimseye **peygamber** denir. Kendisinden hasıl olan hallere **mucize** denir.
- İnsanları davetle meşgul olmazsa, ona **velî**, hallerine de **keramet** denir.

- İlk iş, **MÜCAHEDE**dir.
- Her şeye rağmen, her eken biçemez, her giden ulaşamaz, her arayan bulamaz.
- Kıymetli işin, şartları da, yolları da çoktur. Onu bulmak güçtür.
- Zahiri ilimlerde önder olmak ve bütün ihtiyari işler de böyledir.

13. KUDRET SEBEBİYLE KALBİN ÜSTÜNLÜĞÜ

- Melekler madde alimini emri altında bulundurur. Allah'ın izniyle insanların ihtiyaçlarını görür, baharda yağmur getirirler. Hayvanları ana rahminde, bitkileri toprakta şekillendirirler. Bu işlerin her bir çeşidi için görevli melekler vardır.
- İnsanın kalbi de melek cevheri cinsindendir.
- Ona bu kudret verilmiştir. Böylece madde aleminin bir kısmı ona tabidir.

- Herkesin hususi alemi, kendi bedenidir. Beden de kalbe tabidir. Kalp ister, beden harekete geçer.
- Ayrıca, bazı kalpler diğerlerinden kuvvetlidir, melek cevherine daha çok benzerler. Böylece onun bedeninin dışındaki maddeler ona itaat eder.
- Aslan onun emrine girer, hasta sıhhat bulur, vücudu sağlam birini hasta eder, yanına gelmesini istediği kişinin aklına düşürür. Yağmur yağmasını istediğinde yağar.
- Büyü, keramet, mucize, insanın kalbindeki kudretin en büyüklerindendir. Aralarında büyük farklar olmakla birlikte…

14. PEYGAMBERLİĞİN VE EVLİYALIĞIN HAKİKATİ

- Peygamberliğin üç özelliği:
- 1. Bütün insanların uykudayken gördüğü, ona uyanıkken gösterilir.
- 2. Nefsi, başkalarına tesir eder.
- 3. Çalışma ile elde edilecek bilgiler, onun kalbine kimseden öğrenmeksizin gelir. (kalbi saf ve kuvvetli olanlara gelen bilgiler: İlm-i Ledünni)

- İnsanlarda bunlardan derece derece olabilir. Peygamberde kemal derecesindedir.

- İnsanlar peygamberliği anlasınlar diye onlara bunlardan bazı örnekler verilmiştir: Rüya, doğru feraset, ilim, doğru akıl ve düşünce…
- Kendinde örnek olmadan inanmazsın.
- Peygamberlik ve evliyalığın bundan başka vasıfları da olabilir ama bizde örneği yoktur.
- Allah'ı kimse kemal üzere bilemez dediğimiz gibi, Peygamberi de ondan başkası tamamen bilemez.
- Uyku tecrübemiz olmasa, rüyayı anlatana inanmazdık.

- Şiir zevki olmayanda vezin dinleme lezzeti olmaz.
- Anadan doğma kör olan, renklerin manasını ve onları görmenin zevkini anlayamaz.
- Bunlar anlatılamaz.

15. İLİM BU YOLDA PERDEDİR

- Duyulara ve onlardan hasıl olan ilme dalarsan, bundan mahrum olursun.
- Kalp bir havuz gibidir. İçerden gelen ilmin duruluğu, dışarıdan gelenlerden kurtulmakladır.
- Öğrendiklerini, kendinden ayırmayı başarırsa kalp gözünün açılması umulur.

- Bir kimse Ehli sünnet itikadını öğrenir, münakaşa ve münazaraki delillerini de öğrenir, kendini tamamen buna verir ve bundan başka ilim yoktur diye kabul eder; kalbine başka bir şey geldiğinde, «bu duyduğumun aksinedir, ona uymayan herşey bozuktur, yanlıştır» derse, işlerin hakikatinin bilinmesi mümkün olmaz.
- Avama öğretilen itikat, hakikatin suretidir. Tam marifet olmalı ki, özün kabuktan ayrılması gibi, hakikatler suretten ayrılsın.

- Elindekinin tam olduğunu sanmak kişiye perde olur.
- Bir şeyi öğrendiğine zannı galibi olan kimse, bu dereceden mahrum olduğu ekseriya malumdur.
- Mücadele ve münazarayı öğrenmiş, kendindeki bu zannı atarsa, kalp açılması olur. Derecesi çok yüksek olur, Onun yolu daha emniyetli, sağlam ve daha doğrudur.
- Zira, kuvvetli ilme dayanmayan kimse, ekseriya uzun zaman batıl hayallere bağlı kalır ve azıcık şüphe ona perde olur.

- İlmin perde olması sözünü mükaşefe derecesine ulaşmış birinden duyarsan böyle bil.
- Fakat, şeriata uymayıp, nefislerine uyan bazı zavallıların, sufilerin sekir halinde söyledikleri lüzumsuz, saçma sözlerden birkaçını alıp kullandıklarını görüyoruz. Bunlar, şeytan ahlaklıdırlar. İnsanları aldatıyorlar.
- Allah ve Rasulü (sav) ilmi ve alimi över.

- Bunlar şuna benzer: simyanın altından daha iyi olduğunu işitir. Altına elini uzatmaz, simya önemlidir der. Simyayı da tanımaz, bulamaz, müflis kalır.
- Peygamberlerin ve evliyanın keşfi simyaya benzer. Alimlerin ilmi de altına benzer. Simyaya sahip olan, altına sahip olandan daha faziletlidir.
- İncelik: Bir kimsede bulunan simya, yüz altından fazla yapmazsa, bu kimse bin altından bulunandan daha üstün olamaz.
- Simyanın hakikati nadirdir. Mutasavvıfların işi de böyledir. Nadir bulunur.
- O halde, sufilerin hallerinden az bir şeyin kendisine hasıl olduğu kimse, bütün alimlerden üstün olamaz. Bu küçük kazanç onları ömür boyu oyalayabilir.

16. İNSANIN SAADETİ ALLAH'I TANIMAKTADIR

- Her şeyin saadeti, onun lezzet ve rahatındadır. Lezzeti ise tabiatının çektiği taraftadır.
- Şehvetin lezzeti, arzusuna kavuşmak; gazabın lezzeti, intikam almaktır. Gözün lezzeti güzel suretlerde, kulağın lezzeti hoşa giden namelerdedir.
- Kalbin lezzeti, işlerin hakikatini bilmektir. İnsan, bilmediği şeye karşı yaratılış icabı merak ve alaka duyar. Bu alaka, o şeyi bilmek istemesidir. Bildiğinde neşelenir ve onunla övünür.
- Satrancı bildiğini izhar etmeye çalışmak gibi.

- Bilinen şey ne kadar kıymetliyse, bilgi o kadar kıymetlidir ve lezzeti o kadar fazladır.
- Padişahın sırlarını bilen vezir gibi.
- Bütün varlıkların O'nunla şereflendiği varlıktan (Allah'tan) daha şerefli varlık yoktur.
- O halde, bundan daha şerefli bir marifet yoktur ve bu yaratılış icabıdır.
- Hastalıklı kalbin durumu ise, ekmek yerine çamur yiyene benzer. Tedavi edilmezse ölür.
- Diğer şeylere karşı arzusu, marifetullahtan çok olanlar hastadır. Tedavi olmazlarsa ahiretin zavallısı olurlar.

- Bedene bağlı arzular ve elemler ölümde tükenir.
- Marifet lezzeti ise kalbe aittir ve ölümle artar. (diğer arzuların sıkıntılarından kurtulmuş olur)

17. İNSAN BEDENİNDE ALLAH'IN ŞAŞILACAK SANATI

- İnsanın bedeni alemin bir numunesidir. Alemde yaratılan herşeyin insandan bir numunesi vardır.
- Bedenin yapısı, terkibi ve azalarının faydalarını bilmeye ilm-i teşrih denir. Derin bir ilimdir.
- Allah sanatı olarak bakmadığın sürece, eksik kalır. Doğru bakışla, Allah'ın üç sıfatını görür: 1. Kudret 2. İlim 3. Sonsuz rahmet, lütuf, inayet.
- Doğru bakarsan, Allah'ın sıfatlarını bilmeye anahtardır.

- Şiirin inceliklerini bilen, şairin büyüklüğünü daha iyi anlar.
- Alemdeki incelikleri öğrendikçe, Allah'ın büyüklüğü anlaşılır.
- Beden binektir, kalp ise süvari. Maksat süvarinin yaratılmasıdır.
- Bu anlattıklarımızla, insanın kendini kolay anlayamayacağını bildirdik.
- Sana en yakın sensin. Kendini bile tanımadan, başkalarını bildiğini iddia etme.

18. İNSAN BU DÜNYADA SON DERECE ACİZ VE NOKSANDIR

- Kalp cevherinin büyüklüğünü anladın.
- Bu kıymetli cevheri sana verdiler ve sonra seni onun üzerine örttüler. Onu aramaz zayi eder ve onu unutursan, çok aldanırsın.
- Kalbini yeniden aramaya, dünya meşgalelerinden kurtulmaya ve onu kendi yüksek makamına ulaştırmaya gayret et. Onun şeref ve izzeti öbür dünyada anlaşılacaktır.
- Zahirde, insandan daha kusurlu ve zavallı kim vardır.

- Kıymet verilen kimseler, ya ilim, ya kuvvet, ya himmet ya da yüz güzelliği ile kıymetlidir.
- 1. İnsanın ilmine baksan; ondan cahili yoktur. Beyninde bir damar bükülse, öleceği ya da delireceğinden korkulur.
- 2. Kuvvetine baksan; ondan acizi yoktur. Bir sivrisinekten helak olur, arının iğnesinin acısından uykuları kaçar.
- 3. Himmetine baksan; yarım gram altınını kaybetse, hali değişir üzülür. Açlık zamanında bir lokma vermezsen bayılır.
- 4. Yüzünün güzelliğine baksan; çöplük üzerine örtülmüş post gibidir. İki gün yıkanmazsa pis olur.

- İnsan bu dünyada, noksanlık, acizlik ve zavallılığın son noktasındadır.
- Pazara çıkarılma günü yarın olacaktır.
- Mutluluk simyası kalbine düşerse, hayvanlar seviyesinden melekler derecesine yükselir. Aksi durumda köpek ve hınzırdan daha aşağı olur.
- Şerefini bildiği gibi, noksanlığını ve zavallılığını da bilmelidir. Bu sebepten dolayı, kendini tanımak, Allah'ı tanımanın anahtarlarından bir anahtardır.

RABBİNİ TANIMAK

Dr. Abdullah AKGÜL

BAŞLIKLAR

1. Kendini tanımak Allah'ı tanımanın anahtarıdır
2. Allah'ı tenzih ve takdisi bilmek
3. Allah'ın saltanatı
4. İnsanın azalarının kuvvetleri ve sıfatları ile olan bağlılığı
5. Tabiiyyecilerin ve müneccimlerin karıncaya benzetilmesi
6. İnsanların körler zümresine benzetilmesi
7. Yıldızların ve burçların padişahın kudretine benzetilmesi
8. Dört tesbihin manasını bilmek
9. Şeriata uymak saadet yoludur
10. Ehl-i İbâhenin yanlış ve cahil yolları

1. Kendini Tanımak Allah'ı Tanımanın Anahtarıdır

- « Kendini tanıyan, rabbini tanır. »
- İnsanın kendisi bir aynadır, ona bakan Hakk'ı görür.
- Bunu herkes yapamadığına göre, bunun belli yolları vardır.
- 1. yol: Çok derindir, bunu çok kimse anlayamaz. Bahsi doğru olmaz.
- 2. yol: Kendi zatından, Allah'ın zatının varlığını; kendi sıfatlarından Allah'ın sıfatlarını; kendi bedenindeki tasarrufundan, Allah'ın âlemlerdeki tasarrufunu tanımak.

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَذْكُورًا ﴿١﴾

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾

- «Gerçek şu ki, insanın yaratılış tarihinde onun henüz anılan bir şey olmadığı bir dönem gelip geçmiştir. Hakikatte biz insanı katışık bir nutfeden yarattık; imtihan edelim diye onu işitir ve görür kıldık.» (İnsan, 76/1-2)
- İnsanın kendi aslından anlayabildiği, varlığından önce nutfe olmasıdır.
- Bir kıl ucu yaratmaktan acizken, bu haline gelmiştir.
- Anlaşılır ki, kendi zatından, Allah'ın zatının varlığı belli olur.

- Bedenindeki şaşılacak hallerden, kendisini nutfeden bu hale getiren yaratanın **KUDRET**ini görür.
- Tüm organlarının faydaları ve işleyişine bakınca, kendini yaratanın **İLM**ini anlar.
- İnsanın organlarının düzeni üzerinde düşün.
- Her bir parçasında, bir çok hikmetler vardır. Bu hikmetleri ne kadar çok bilirse, Allah'ın ilminin yüceliğine hayranlığı o kadar çok olur.
- İnsanın ihtiyaçları için yaratılmış şeyleri düşününce, onların Allah'ın **LÜTUF** ve **RAHMET**iyle olduğunu görür.

- Kendi zatının zuhurundan, Allah'ın **zatını** görür.
- Kendi inceliği, parçalı ve organlarının çokluğundan O'nun **kudretinin kemalini** görür.
- Etrafındaki şaşılacak hikmet ve faydalarda O'nun **ilminin kemalini** görür.
- Zaruri olarak, yahut ihtiyaç olarak, yahut iyilik ve güzellik için onların hepsinin kendinde yaratıldığını ve bir arada bulunduğunu anlayınca, Allah'ın **lütuf ve rahmetini** görür.
- Kendini tanımak, Allah'ı tanımanın anahtarıdır.

2. Allah'ı Tenzih ve Takdisi Bilmek

- Allah hakkında tenzih ve takdisin manası, vehme ve hayale gelen her şeyden berî, mukaddes ve yüce olmasıdır.
- Her yerde tasarrufu olduğu halde, kendisine yer izafe edilmekten münezzehtir.
- İnsandaki karşılığı, **kalp**; vehim ve hayale gelen her şeyden münezzehtir. Ölçü ve sayıya gelmez, bölünmez, rengi ve şekli yoktur.

- Şekli ve ölçüsü olmayan şey, hayale gelmez.
- Bu şey için «nasıl?» sorusu lüzumsuzdur.
- Kendi hakikatin de böyledir.
- «Ruh nasıl bir şeydir?» sorusunu sormanın yolu yoktur.
- Kendin böyleysen, Allah'ı takdis ve tenzihi anlarsın.
- Allah'ın nasıllığının bilinmeyişine şaşanlar, kendilerinin de öyle olduğunu bilmezler.
- Nasıl olduğu bilinmeyenler: aşk, dert, ses, koku, tat.

- Göz, sesin nasıllığını bilemez.
- Seste gözün nasibi, renkte kulağın nasibi yoktur.
- Nasıl ve ne gibi sorular, duyulardan ele edilenler içindir.
- Kalbin anladığı/aklın bildiği şeyde, duyu organlarının nasibi yoktur.
- Maksat: İnsanın nasıl olunduğu bilinmeyen kendinden, Allah'ın nasıl olduğunun bilinemeyeceğini anlamasıdır.
- Ruh, bedenin padişahıdır. Hepsi onun mülküdür.
- Allah, kainatın padişahıdır. Hepsi O'nun mülküdür.

- Tenzihle ilgili diğer husus: Mekan izafesidir.
- Ruh, bedenin neresindedir? Şuradadır, denilemez.
- Beden bölünür, ruh bölünmez. Bölünmeyenin bölünene girmesi muhaldir.
- O, hiçbir organda olmadığı halde, bütün organlar onun tasarrufundadır.
- Bütün kainat Allah'ın tasarrufunda olduğu halde, O'na yer izafe edilemez.
- Şu hadis düşünülebilir: «Allah, Adem'i kendi suretinde yarattı.»

3. Allah'ın Saltanatı

- Tenzih ve takdis anlaşıldı. Peki ya hüküm sürme?
- Marifet-i zât ve Marifet-i sıfat anlaşıldı. Peki ya marifet-i ef'âl?
- Kendi mülkündeki padişahlığın nasıl yürüdüğünü bilmek bunun anahtarıdır.

- Mesela, «Bismillah» yazmak.
- Arzu-istek (İRADE)
- Yürekte bir kıpırtı
- Oradan beyne bir hareket (cismi latif-ruh)
- Beyinde hayal kuvvetinin yeri olan birinci odada (merkez), suret canlanır.
- Beyinden sinirlere uyarma
- Sinirler kımıldar
- Parmak uçları hareket eder, kalemi harekete geçirir
- Kalem, mürekkebi harekete geçirir.

- İradenin ilk eseri kalpte meydana gelip, diğer yerlere ulaştığı gibi; Allah'ın iradesinin eseri de önce Arş'ta meydana gelir, sonra diğer yerlere ulaşır.
- Bu eseri cismi latif kalpten beyne ulaştırdığı gibi; Allah'ın latif bir cevheri de o eseri Arş'tan Kürsü'ye ulaştırır. Bu cevhere: Melek/Ruh/Ruhul-Kuds denir.
- Yapmak istediğin şeyin sureti beynin birinci odasında ortaya çıktığı gibi; kainatta meydana gelecek her şeyin sureti, önce Levh-i Mahfuz'a nakşedilir.
- Beynin sinirleri, sinirlerin eli ve parmakları, parmakların kalemi hareket ettirmesi gibi; Arş ve Kürsü'nün üzerinde görevli latif cevherler, gökleri ve yıldızları hareket ettirirler.

- Beynin, sinir ve kasları hareket ettirmesi gibi; melekler de, yıldızlar ve onların şuaları vasıtasıyla dünyadaki dört unsuru harekete geçirir: Sıcaklık, soğukluk, nemlilik, kuruluk. (Ateş, hava, su, toprak)
- Kalemin hareket edip, mürekkebin yazması gibi.
- Meydana gelen yazı, Levh-i mahfuzda olduğu şekildedir.
- Kalpten-mürekkebe = Arş'tan Arz'a.
- İşlerin, yürekten başlayıp, mürekkebe geldiğinde, ruhun yeri kalp sanıldığı gibi; Allah'ın her şeye hakimiyeti Arş'ı vasıtasıyla olduğundan, yeri orası zannedilir.
- Allah arş'ı yarattı ve ona istiva etti.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ یُدَبِّرُ الْاَمْرَ ؕ مَا
مِنْ شَفِیعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهٖ ؕ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ؕ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿۳﴾

- «Kuşkusuz rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da (yarattığı) arşa hâkim olan, her işi yöneten Allah'tır. O izin vermedikçe şefaat edecek biri de yoktur. İşte bu Allah sizin rabbinizdir, öyleyse O'na kulluk ediniz. Bunları düşünmez misiniz!» (Yunus, 10/3)

- Bil ki; Padişahı ve padişahlığı, padişahlardan başkası bilemez.
- Sana bundan bir parça verilmese, bilemezdin.
- Kalp: Arş
- Hayvani ruh/canlılık: İsrafil
- Beyin: Kürsü
- Hayal: Levh-i Mahfuz
- Duyular: Melekler
- «Sakın, kendinden ve padişahlığından gafil olma; yaratandan da gafil olmayasın.»

4. İnsanın Azalarının Kuvvetleri ve Sıfatlarıyla Olan Bağlılığı

- İnsanın saltanatı --- Allah'ın saltanatı mukayesesinden iki ilim:
- 1. İnsanın kendini tanıması, organlarının kuvvetleri ve sıfatları ile olan bağlılığı, sıfatların ve kuvvetlerin kalbe bağlılığının mahiyeti… (zat-sıfat)
- 2. Padişahın mülkünün meleklerle olan bağlılığı. Meleklerin birbiriyle olan irtibatı, göklerin, Kürsü'nün ve Arş'ın meleklerle olan alakası… (fiiller)
- Maksat, zeki olanlar, bu kadarına inansın ve Allah'ın azametini bununla bilsinler. Akılsız olanlar da, nasıl gafil olduklarını bilsinler.

5. Tabiiyyecilerin ve Müneccimlerin Karıncaya Benzetilmesi

- Tabiiyyun – Naturalist: Her şeyin cevabını doğa içinde arayan. İşleri tabiata havale eden.
- Müneccim: İşleri, yıldızlara havale eden.
- Bunlar: kağıtta, şekiller meydana geldiğini fark edip, kalemin ucunu gördükten sonra: «Bu işin hakikatini anladım, şekilleri kalem yapıyor» diyen karınca gibidir.

- Sonra ufku daha açık ikinci karınca gelir: « Hata ettin. Çünkü ben, bu kalemi müstakil bulmuyorum. Onun ötesinde başka bir şey daha görüyorum. Bu şekilleri o yapıyor.» Buna sevinir. «Doğrusunu anladım ki, şekli yapan kalem değil, parmaktır. Kalem ise onun emrindedir.»
- Bu ikinci karınca, hadiselerin yıldızlar vasıtasıyla odluğunu zanneden, fakat yıldızların melekler emrinde olduğunu ve bunun ötesinde mertebeleri bilmeyen müneccim gibidir.

- Madde aleminden bakınca; müneccim ve tabiatçılar arasındaki ihtilaf;
- Ruhlar alemine yükselen insanlar için de geçerlidir.
- Bazıları yükseldi ve geri düştü ve onlara yükselme yolu kapandı.
- Nurlar alemi olan ruhlar aleminde de bunun gibi tehlikeli geçitler ve maniler çoktur.
- Bu dereceler, yıldız, ay, güneş gibidir. Bunlar, göklerin melekutu kendilerine gösterilenlerin miracıdır.

وَكَذٰلِكَ نُرِۤى اِبْرٰهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

- «Böylece biz İbrâhim'e göklerin ve yerin melekûtunu görüp kavrama imkânı veriyorduk ki kesin inananlardan olsun.» (En'am, 6/75)
- Hadis: « Muhakkak ki, Allah Teala için yetmiş nur perdesi vardır. Eğer onları açarsa, güzelliği bakanları yakar.»

- Zavallı tabiiyyeciler, her şeyi dört unsura havale ediyorlar.
- Onlar, kısa görüşlüler ve ilk merhalede takılıp kalıyorlar.
- Tabi olmaklık değil, asıllık; hizmetçilik değil efendilik ortaya koydular.
- Konumları: kendine en arkayı, ayakkabıların bulunduğu yeri seçen pejmürde hizmetçi oldular.

- Müneccimlere gelince:
- Sebepleri yıldızlar olarak belirlediler.
- Günler, mevsimler vs. hep onların etkisiyle oluşur. Bu İslamiyete dokunmaz.
- Yanıldıkları yer: Yıldızları asıl ve işlerin havale edildiği son yer zannetmeleri ve onların bir kudret ve emir altında olduklarını görmemeleri.
- Emir altında olan hizmet eder. O halde, güneş, ay, yıldızlar kendilerine verilen vazifeleri yapan işçilerdir.
- Kendiliklerinden değil, iş yaptıran melekler tarafından işte bulunduruluyorlar.
- Beynin ilgili bölümü tarafından harekete geçirilen sinirler gibidirler.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهِ اَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ تَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾

- « Şüphesiz ki rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden; geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah'tır. Bilesiniz ki, halk da emir de (yaratma ve yönetme) yalnız O'na aittir. Âlemlerin rabbi olan Allah yüceler yücesidir. » (A'raf, 7/54)

6. İnsanların Körler Zümresine Benzetilmesi

- İnsanların arasındaki ayrılıkların çoğu, hepsinin sözünde bir sebeple doğruluk bulunmasıdır.
- Fakat bazıları, görmedikleri halde, her şeyi gördüklerini zannederler.
- Şehirlerine fil gelmiş olduğunu duyup, onu tanımak isteyen körler gibidirler.
- Fili, elle tanıyabileceklerini zannettiler.

- Her biri filin farklı yerlerine dokundular.
- Bir araya gelip fil hakkında konuştular.
- «Fil sütun gibidir; direk gibidir; halı gibidir…»
- **Hepsi doğru söyledi, hepsi yanıldı.**
- Fili tamamen anladıklarını sandılar ama anlayamadılar.

- Müneccimler ve tabiatçılardan her birinin gözü, Allah'ın huzurunda hizmet edenlerden birine takıldı.
- O'nun saltanat ve hakimiyetinden şaşırıp; « Benim hakimim budur, benim rabbim budur » dediler.
- Ta ki içlerinden biri onun ötesini gördü de « Bu, diğerinin altındadır, altta olan ilah olamaz » dedi.

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًاۚ قَالَ هٰذَا رَبِّيْۚ فَلَمَّآ اَفَلَ قَالَ لَآ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ ﴿٧٦﴾

- «Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü. "Rabbim budur" dedi. Yıldız batınca da "Batanları sevmem" dedi.» (En'âm, 6/76)

7. Yıldızların ve Burçların Padişahın Kudretine Benzetilmesi

- Arş
- Vezirin odası. (Allah'a en yakın)
- Odanın etrafında, 12 pencereli bir salon. (yıldızlar seması)
- Her pencerede vezirin bir vekili. (12 pencere-12 burç)
- 12 pencere etrafında dönen 7 süvari. (7 gezegen)
- 4 yaya hizmetçi. (4 unsur)

- Dört unsurun değişmesiyle haller değişir.
- Hastalık çıkınca;
- Tabiatçı, «bu hastalığın aslı tabiat kuruluğundandır. Bu kuruluğun sebebi kış havasıdır. Bahar gelip havada nem fazlalaşmadan düzelmez.»
- Müneccim, «bu, Merih ile aralarında uygunsuzluğun vaki olduğu Utarit yıldızından vaki olmuştur... Şöyle şöyle olmadan iyileşme olmaz.»
- Bu, onların kavuştukları ilmin miktarıncadır.

- Peygamberlik makamına mahsus ilim denizinden çıkan bilgiler:
- Mesela; Allah'ın huzurunda kişinin saadetinde karar kılınır… olaylar gerçekleşir…

- Hepsinin söylediği doğrudur. Fakat memleketin padişahının ve kumandanlarının sırrından haberleri yoktur.
- Allah, bu yolla, halkı kendisine çağırıyor ve diyor ki:
- «Bu hastalık değildir. Bizim lütuf kemendimizdir. Sevdiğim kullarımı bununla kendime çağırırım. Bela önce peygamberlere, sonra evliyaya ve sonra da herkesin fazilet ve derecesine göredir.» (Camiü's-Sağir; Suyuti)

8. Dört Tesbihin Manası

- Allah'ı tanımaya kafi dört muhtasar ifade:
- Sühbanallah
- Elhamdülillah
- Lailaheillallah
- Allahüekber

- **Sübhanallah**:
- Kendi tenzihinden O’nun tenzihini bilince bunu anlamış oldun.

- **Elhamdülillah**:
- Kendi padişahlığından, hakimiyetinden, bütün sebep ve vasıtaların, katibin elindeki kalem gibi onun emrinde olduğunu anlayınca, bunun da anlarsın.
- Bilirsin ki, O'ndan başka nimet veren yoktur. O'ndan başkasına hamd ve şükür olmaz.

- **Lailaheillallah**:
- Hiç kimsenin kendi başına buyruk olmadığının anlayınca, bunun manasını bilirsin.

- **Allahu Ekber:**
- Zahiri anlamı: Allah en büyüktür demektir.
- Hakiki anlamı: Allah, insanların kendi kıyasları ile anlamalarından büyüktür.
- Ortada kıyas olmaz, çünkü O'ndan başka bir şey yoktur ki, Allah ondan daha büyük olsun. Bütün var olanlar O'nun varlığının nurundandır.
- Güneşin ışığı, güneşten başka değildir ki; güneş, ışığından daha büyüktür, denilebilsin.
- Allah, insanların kendi akıllarının ölçüsü ile onu tanıyabilmelerinden çok büyük ve yüksektir.

- O’nun takdis ve tenzihinin, insanın takdis ve tenzihi gibi olduğunu söylemekten Allah’a sığınırız. O, bütün yaratıklarına benzemekten berî ve uzaktır. Nerede kaldı, insana benzesin.
- O’nun hakimiyetinin insanın kendi bedenindeki hakimiyeti gibi olduğunu; O’nun ilim, kudret ve diğer sıfatlarının insanın sıfatları gibi olduğunu söylemekten yine Allah’a sığınırız.
- Belki bunların hepsi, Allah’ın cemalinden bir şeyin insanlığın aczine göre, insanda hasıl olması için birer numunedirler.

- Bir çocuk, saltanatın lezzetini/zevkini/tadını sorsa; top oynamanın lezzetine/zevkine/tadına benzeterek cevap veririz.
- Onun bileceği odur.
- Halbuki aralarında, tek ortak taraf «lezzet/zevk/tat»
- Bizde bulunan bir numune!
- **Sonuç: Allah'ın kemâl ve hakikatini kendinden başkası bilemez.**

9. Şeriata Uymak Saadet Yoludur

- Marifetullah'ı anlatmak uzundur. Mutluluğun tamamı, bu marifetten insanın alabildiği kadar almasıdır.
- **İnsanın mutluluğu, 1. Allah'ı tanımakta; 2. O'na kulluk etmektedir.**
- Birinci kısım anlatıldı. İkinci kısım:
- Ölünce Allah'a döneceğiz. «Dönüş de yalnız O'nadır.» (Maide, 5/18)
- Biriyle devamlı kalacak kişinin mutluluğu, o kişiyi sevmesiyledir.

- Muhabbetullah; marifetullah ve **zikrullah** iledir.
- Kişi, sevdiğini çok anar; ne kadar çok anarsa, o kadar çok sever.
- Zikrin kalbe hakimiyeti ise, **ibadete devam**ladır.
- Arzuların kalpten kopması, **günahlardan sakınmak**ladır. Bu kalbi rahatlatır.

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾

وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾

- «Doğrusu arınan ve rabbinin adını anıp namaz kılan kurtuluşa ermiştir.» (A'la, 87/14-15)

- Bütün ameller ibadet olmaya layık değildir.
- Bütün arzulardan el çekmek mümkün değildir. Doğru da değildir.
- Hangi aruzlara ne kadar sınır koyacağız?
- **1.** Kendi kafamızdan yapacağız.
- Arzular, kişiye doğru yolu gizlerler. Arzu ettiklerini kendine doğru gösterirler.
- **2.** Başkasından öğreneceğiz.
- Tercih, kişinin elinde değil başkasında olmalı. Bu herkesin yapabileceği bir şey değildir. Görüşleri en uygun olanlar peygamberlerdir.

- Demek ki, **şeriata uymak, ahkamını gözetmek, mutluluk yolunun anahtarıdır.**
- Kulluk da bu demektir.
- Kendi tasarrufuyla şeriat hududunu aşan helak olur.

10. Ehl-i İbâhenin Yanlış ve Cahil Yolları

- Yedi sebepten, yanıldılar.
- **1.** Allah'a iman etmeyenlerden bir grup. Onlar Allah'ı hayal ve vehimde aradılar. Bulamayınca inkar ettiler. İşleri, yıldızlara ve tabiata havale ettiler.
- Bu kişilerin durumu, güzel bir yazıyı görüp, kendiliğinden yazıldığını ya da hep yazılı olduğunu sanan kişi gibidir.

- **2.** Ahireti anlamayanlar. İnsanların da bitki ve hayvanlar gibi ölünce yok olacağını düşünenler.
- Bunun sebebi, kendini tanıyamamış olması. Kendi hakkındaki bilgisi, eşek, öküz ve ağaç kadardır. İnsanın hakikati olan ruhu bilmiyor.
- Ruh ebedidir, asla ölmez. Sadece bedenden ayrılır.

- **3.** Allah'a ve Ahirete inanıp imanı zayıf olanlar:
- Şeriatın manasını anlayamayanlar.
- «Allah'ın ibadetlerimize ihtiyacı olmadığı gibi, günahlarımızdan da ziyanı yoktur. O mutlak hakimdir. İnsanların ibadetlerine ihtiyacı yoktur» derler.
- Şeriatı, kendisi için değil Allah için iş yapmak olarak anlıyor.
- Hekim de kim oluyor, deyip, onun perhiz sözünü dinlemediği için ölen kimseye benzerler. Hekim yol göstermişti. Ölümünün de hekime zararı yoktur.
- İlaç ve perhiz bedenin sıhhati içindir. Kalbin selameti için: tâat, marifet, günahlardan sakınma vardır.

- **4.** Şeriatı farklı şekilde yanlış anlayanlar.
- « Şeriat, kalbi şehvetten, kızgınlıktan vs. temizleyin diyor. Bu mümkün değildir. Siyah bezi, beyaz yapmak gibidir. O halde bu işle meşgul olmak muhaldir » derler.
- Halbuki şeriat: Öfke ve şehveti **terbiye etmeyi** emreder.
- Öfke ve şehveti, akla hükmetmeyecek şekilde kullanmalıdır.
-

- **5.** Allah'ın sıfatlarını anlamayanlar:
- « Allah, rahimdir, kerimdir. Her durumda da o bize merhamet eder » derler.
- O'nun şiddetli azap edici olduğunu bilmiyorlar.
- Dünya işlerini görürken kusur etmiyorlar. Mesela, mala kavuşmak için ziraat ve ticaret yapıyor; ilme kavuşmak için gayret gösteriyorlar. Allah rahimdir, ziraat ve ticaretle uğraşmasak da rızkımızı verir demiyorlar.
- Halbuki, Allah rızkı kendi üzerine almıştır; ahiret işini ise amellere havale etmiştir.

- **6.** Aldananlar – Mağrûrîn
- « Biz öyle bir makama ulaştık ki, günah bize zarar vermez. Bizim dinimiz büyük bir havuz olmuştur, necis olmaz » derler.
- Bu ahmakların pek çoğu o kadar basittirler ki: bir kimse onları küçük düşürücü bir söz söylese, gururlarını kırsa, hayatları boyunca ona düşman kesilirler… İstedikleri bir lokma kendilerine verilmese, dünya kendilerine dar ve zindan olur.
- Faraza bunları aşmış olsa. Peygamberleri aşamaz. Onlar, hata ve kusur işleme korkusundan feryat eder ve ağlarlardı…. Sahabe, küçük günahlardan sakınır hatta şüphe korkusu olduğunda helale yaklaşmazlardı.

- Arzularını esir etmeyen, arzularının esiri olur.
- Bedenin şeriata uydurulması, Müslümanlığın birinci derecesidir.

- **7.** Gaflet ve şehvetin baskınlığı
- Her şeyi mübah görenler. Şüphelerden geçmişler, hiçbir şey duymaz olmuşlardır.
- Başkası bunları görür. Onların sözleri, giyimleri onun hoşuna gider. Böylece tabiatında şehvet ve bozukluk hakim olur. Sesini çıkarmaz.
- Arzularıyla dolu gafil kimseyi, Şeytan kendi istediği gibi yapmıştır. O, söz ile düzelmez çünkü şüphesi sözle meydana gelmiş değildir.
- Doktora gidip, hastalığını söylemeyen kişiye benzerler. Neresi ağrıdığı belli olmayınca tedavi edilemezler.

DÜNYAYI TANIMAK

Dr. Abdullah AKGÜL

BAŞLIKLAR

1. İnsanın Dünyada Bulunmasının Sebebi
2. Dünyanın Hakikati, Afeti ve Maksadı
3. Dünyanın Aslı: Yemek, Giyinmek, Barınmak
4. Dünyanın Büyücülüğü
5. Dünyadaki Her şey Mezmum Değildir

1. İnsanın Dünyada Bulunmasının Sebebi

- Dünya,
- din yolunun konaklarından bir konak,
- yolcularını Allah'a götüren bir yol,
- yolcuların azıklarını alabilmesi için bir pazardır.

- İnsanın iki hali: ölümden önceki (dünya) ve ölümden sonraki (ahiret)
- İnsan, sade/noksan yaratılmıştır. Kemale ermek, meleklerin halini kalbine nakşetmek liyakatindedir.
- Bunu başarmak; kul olmak, hidayete kavuşmak, Allah'ın cemalini seyretmek demektir. Nihai mutluluk ve cennet budur. Bunun için yaratılmıştır.
- Cemali idrak için gözün açılması gerekir. Bu da marifet ile mümkündür.
- Marifetin anahtarı, yaratılmışlardaki şaşılacak hallerin bilinmesidir.
- Bunun bilinmesi de duyulara bağlıdır.

- Duyular bedendedir. Beden su ve topraktandır.
- Su ve toprak aleminde, duyularıyla kendi dışındakileri bilir. Kendini tanıma anahtarıyla da Allah'ı tanımaya kavuşur.
- Duyulara sahipken: «Dünyadadır» denir.
- Onlara veda edip, kendine ait sıfatları kalınca: «Ahirete gitti» denir.

2. Dünyanın Hakikati, Afeti ve Maksadı

- Dünyada iki şey lazımdır:
- 1. Kalbi, öldürücü sebeplerden koruyup, gıdasını sağlamak.
- 2. Bedeni, öldürücü sebeplerden koruyup, gıdasını sağlamak.

- **Kalbin gıdası**: Marifetullah ve muhabbetullahtır.
- **Kalbin helaki**: Masivallahın muhabbetine dalmaktır.
- Kalp baki, beden fani olsa da; kalbin korunması, bedenin korunmasını gerektirir.
- Beden, hac yolcusunu hacca götüren deve gibidir. Deve hacıya lazımdır, hacı deveye değil.
- Kabe'ye varıncaya kadar, yemini suyunu vermek, örtüsünü örtmek gerekir. Maksat hasıl olunca, bineğe ihtiyaç kalmaz.
- Yolda deveye bakmayı ihtiyaç miktarınca yapar. Aksi halde, kafileden geri kalır.

- **Bedenin ihtiyacı**: Beslenme, giyinme, barınma.
- İnsanın dünyadan zaruri olarak alacağı bundan fazla değildir.
- Kalbin gıdası marifet; ne kadar çok olursa o kadar iyidir.
- Bedenin gıdası yemek; ne kadar çok olursa o kadar zarar verir.
- Arzular, beslenme, giyinme ve barınmada bedeni harekete geçirmek içindir.
- Yapısı gereği arzular, kendilerine verilene razı olmaz, daha fazlasını isterler. Burada sınır koymak için akıl yaratılmıştır.
- **Şeriatler, şehvetlerin hududunu tayin içindir.**

- Şehvet doğuştan, akıl ise sonradandır.
- Şehvet, önceden yerini tutmuş, hakim olmuş, emre itaat etmek istemez.
- Akıl ve şeriat sonradan gelir. İnsana, dünyada niçin bulunduğunu anlamasını, ahirete azık olan kalbin gıdasını hatırlatmayı sağlar.

3. Dünyanın aslı üç şeydir: Beslenme, Giyinme, Barınma

- Dünyada üç şey: Bitki, maden, hayvan
- Toprak; mesken kurmak ve ziraat için
- Madenler, aletler yapmak için
- Hayvanlar, binmek ve yemek için

- İnsan, kalbini, ya onu sevmek ve istemekle meşgul eder. Veya bedenini onu düzeltmek ve işlerini yapmakla meşgul eder.
- Kalbi, dünya sevgisiyle meşgul etmek sebebiyle; kalpte helake sebep olan, hırs, cimrilik, haset, düşmanlık vs. sıfatlar meydana gelir.
- Bedeni, dünya ile meşgul etmek sebebiyle; kalbe bir meşguliyet doğar. Böylece aslını unutur ve tamamen dünyaya dalar.

- Dünya meşgalesi çoğaldı ve karıştı.
- Bütün bunlar, beslenmek, giyinmek ve barınmak içindir. Bu üç şey de beden için lazımdır. Beden de kalp için lazımdır. Onu taşımaktadır. Kalp de Allah ['ı bilmek] için lazımdır.
- O halde, kendini ve Allah'ı unutanlar, Kabe'yi ve seferi unutup bütün zamanını deveye bakmaya veren hac yolcusuna benzerler.

4. Dünyanın büyücülüğü ve dünya ehlinin gafleti

- 8 misal
- **1.** Dünya, kendini sana devamlı kalacak gibi gösterir.
- Halbuki o, kendisine baktığın zaman hareketsiz görünen ve fakat daima yürüyen bir gölge gibidir.
- Bilirsin ki, ömrün devamlı gidiyor ve tedrici olarak her an biraz daha azalıyor.
- Dünya senden kaçıyor, sen ise bunu anlamıyorsun.

- **2.** Kendini sana veriyor gibi gösterir. Seninle kalacağını, başkasına varmayacağını ima eder.
- Bu, erkekleri aldatıp, kendine aşık eden. Sonra da evine götürüp zehirleyen, zalim bir dul kadına benzer.
-

- **3.** Dışını süsleyip, bela ve zorlukları örter de dışına bakan cahilleri aldatır.
- Çirkin yüzünü örten, ipekli ve süslü elbiseler giyen ihtiyar bir kadın gibidir. Uzaktan ona aşık olup gerçek yüzüne görenler pişman olurlar.
- Hadis: *«Kıyamet günü dünyayı yeşil gözlü, dişleri dökülmüş ihtiyar, çirkin bir kadın şeklinde getirirler. İnsanlar ona bakınca; Allah korusun! Bu nedir? Böyle rezil, böyle çirkin derler. Onlara denir ki: Bu, uğrunda birbirinizi kıskandığınız, birbirinize düşman kesildiğiniz, kan döktüğünüz, sıla-i rahmi terk ettiğiniz, ona aldandığınız dünyadır. Sonra onu Cehenneme atarlar. Der ki: Yarabbi, beni sevenler nerededir? Allah Teala onların da getirilip cehenneme atılmasını emreder.»*

- **4.** Dünyadan bulunmadan önceki ve bulunduktan sonraki süreci; bunlar arasındaki dünyada geçireceği süreyi hesap edersen, dünyanın bir sefer yolu olduğunu anlarsın.
- İlk konak beşik, son konak mezar. Her yıl bir konak, her ay bir fersah, her gün bir mil, her nefes bir adım. İnsan ise durmadan yürüyor.
- Daima burada kalacakmış gibi gamsız ve düşüncesiz. On sene sonra kendisine lazım olmayacak şeyleri düşünmekle meşgul. Halbuki on gün sonra belki toprak altında.

- **5.** Dünyayı sevip, ondan lezzet alarak ahirette rezillik çekmek; çok fazla yağlı yemek yeyip, midesini bozmaya benzer. «Lezzetleri geçti, rezilliği kaldı.»
- Nimeti, bağı-bostanı, cariyesi kölesi, altını gümüşü çok olanların, ölürken bunlardan ayrılık elemleri, az olanlarınkinden daha çok olur.
- Bu elem ve azap ölümle yok olmaz. Hatta daha da artar. Çünkü o sevgi kalbin sıfatıdır. Kalp ise ölmez.

- **6.** Dünya işlerinde insanın karşılaştığı kendine az görünür, bununla meşguliyetin uzun sürmeyeceğini zanneder.
- Belki de işlerin yüz tanesinden bir tanesi ortaya çıkar ve ömrü o işle geçer!
- Hz. İsa: «Dünyayı arayan, deniz suyu içene benzer. Ne kadar çok içerse, daha çok susar, içer içer, nihayet ölür. Fakat susuzluğu, harareti eksilmez.»

- **7.** Dünyaya gelmek; bir misafirperverin evinde konaklamaya benzer.
- Her türlü imkan kendisine sunulmuştur.
- Akıllı olan, imkanlardan istifade eder, çantasını alır çıkar.
- Ahmak olan, kendisine sunulan imkanları, kendisinin zanneder. Onları da alıp gitmek ister. Buna müsaade edilmeyince üzülür, feryat eder.

- **8.** Dünyaya gelmek; bir adaya ihtiyaçların giderilmesi için yanaşan gemidekilerin durumuna benzer.
- Kaptan: «Hiç kimse fazla kalmasın. Temizlikten başka bir şeyle meşgul olmasın, gemi hemen kalkacak.»
- Akıllı olanlar, çabucak temizlenip geri dönerler. Geminin en güzel yerine yerleşirler.
- Diğer bir grup, adanın güzelliklerine dalar. Çakıl taşları ve çiçekler toplarlar. Geriye döndüklerinde geminin kötü yerlerine otururlar. Taşları sırtlarına almak zorunda kalırlar ve çiçekler de çürüyüp kokmaya başlar. Onları atacak yer bulamaz ve pişman olurlar.

- Diğer bir grup, adanın güzelliğine şaşar ve öyle kalırlar; gemiyi kaçırırlar.
- Bazısı açlıktan ölür, bazısını da yırtıcı hayvanlar öldürür.

- Takva sahipleri – asiler – kafirler

5. Dünyadaki her şey mezmum değildir

- Dünyada öyle şeyler vardır ki, dünya değildir.
- İlim ve amel. Dünyada olur fakat dünyadan sayılmazlar. Çünkü insanlar beraber ahirete giderler.
- İlim aynen kalır, amelin de eseri kalır. (eser: 1. günahları terk ile kalbin temizliği. 2. ibadetlere devam ile Allah'ın zikrine ünsiyet)

- Dünyadan kötü olanlar, din için olmayanlardır.
- Geçici lezzetlerin hepsi de mezmum değildir.
- Ahiret işlerine, ilme, amele, müminlerin çoğalmasına yardımcı olanlar.
- İhtiyaç miktarınca kuvvet, evlenme, giyinme, mesken kurma…
- Dünyadan bu kadarına kanaat getiren ve bundan maksadı din işlerinde rahatlık olan, dünya ehli değildir.

AHİRETİ TANIMAK

Dr. Abdullah AKGÜL

BAŞLIKLAR

1. Beden ve Ruhla Alakalı Cennet ve Cehennem
2. Ölümün Hakikati
3. Senin Benliğin Bu Bedenle Değildir
4. İnsani Ruhun İtidalini Korumak
5. Haşr, Neşr, Ba's, İade'nin Manaları
6. Bu Dünyada Cennet ve Cehennemi Müşahede
7. Kabir Azabının Manası
8. Kabir Azabının Hakikati ve Dereceleri
9. Kabirdeki Ejderhalar Baş Gözüyle Görülemez
10. Kabir Azabı Herkes İçin Değildir
11. Kabir Azabından Emin Olmayı Deneme Yolu
12. Ruhla Alakalı Üç Cins Cehennem Ateşi
13. Ruhani Ateş, Cismani Ateşten Daha Acıdır
14. Ruhun Dünyadaki Seyrüsefer Menzilleri
15. Zayıf Bir Zanla Bile Ahireti İnkar Caiz Değildir

1. Beden ve Ruhla Alakalı Cennet ve Cehennem

- Nefsini tanımak - Ruhun hakikatini tanımak - Hayatın hakikatini tanımak - Ölümün hakikatini tanımak - Ahiretin hakikatini tanımak.
- Ruh – Beden ; Süvari – At
- Ruhun bedenle birlikte Cenneti ve Cehennemi (ağaçlar, köşkler, nehirler)
- Ruhun bedenden ayrı Cenneti ve Cehennemi (ruhani cennet-cehennem)

- Kudsi Hadis: «İyi ameller yapan kullar için, gözlerin görmediği, kulakların duymadığı ve hiç kimsenin kalbinden geçmeyen şeyler hazırladım.»
- Kalpten melekut alemine bir pencere açılır da bu manalarda şüphe kalmaz.
- Bu çok kıymetli bir ilimdir. Birçok alim geçinen kimseler bunu bilmez. Hatta inkar eder. Bedeni cennet-cehennemin ötesine geçemezler.
- Bu ilimle, doktorun bedenin tedavisi için söyledikleri gibi, kalbin/ruhun saadetinin ibadet ve marifet; şekavetinin ise cehalet ve günahlar olduğu anlaşılır.

2. Ölümün Hakikati

- Hayvani ruh + İnsani ruh
- Hayvani ruhun kaynağı yürektir. Latif bir buhar gibidir.
- Beyne ve bütün azalara ulaşır. Göz görür, kulak duyar.
- İtidali bozulunca, his ve hareket kuvvetleri gider, azalar onun nurundan mahrum kalır. Ölüm gerçekleşir.
- İnsani ruh ise başkadır. Diğer latif bir buhar gibi bir şey iken, bu bölünme kabul etmez. Allah'ı tanımak bununladır. Allah bölünme kabul etmez, onun marifetini edinen yer de bölünebilen bir şey değildir. (cisim aleminden değildir)

Işık – İnsani Ruh

Alev – Hayvani Ruh

Fitil – Yürek

Yağ – Gıdalar

Daha latif olan kendisinden öncekine benzetilemez.

Bu örnek, letafet bakımından doğru ise de kaynak olmaklık ve tabiiyet bakımından yanlıştır.
İnsani ruh, diğerlerine tabi değil, hatta asıldır.

- Hayvani ruh, bir yönden insani ruhun bineği, bir yönden onun aleti hükmündedir.
- Hayvani ruhun mizacı bozulsa, beden ölür. İnsani ruha bir şey olmaz. Sadece, bineği ya da aleti zayi olan süvari gibi olur.
- Bu binek/alet marifetullah ve muhabbetullah avlamak için verilmişti. Eğer maksat hasıl olmuşsa, onların gitmesi, ağırlıktan kurtulmak olur.
- Tam tersi durumda, ayrılık acısının sonu yoktur. Bu acı, kabirde başlar.

3. Senin Benliğin Bu Bedenle Değildir

- Ölümün manası, bütün vücudun felç olmasıdır.
- Yani sana itaat etmemesidir.
- Sana itaat eden bütün beden, hayvani ruhun vasıtasıyla itaat eder. Mizacı bozulunca ve itaat edemeyince, ölüm gerçekleşir.
- İtaat bitmiş olsa da, sen yerinde kalırsın. Hakikatin bedenin değildir.

- Hakikatin nasıl bedenin olabilir ki?
- Çocukluktaki bütün hücrelerin değişti.
- Bedenin aynı kalmıyor ama sen hep aynısın.
- Demek ki, senin benliğin bedeninle değildir.

- Sıfatların iki kısımdır:
- 1. Bedeninin araya girmesiyledir: açlık, susuzluk, uykusuzluk. Bu kısım, ölümle ortadan kalkar.
- 2. Bedenin araya girmediği durumdur: Allah'ı tanımak, bununla mesrur olmak gibi. Bu senin zatına mahsus sıfattır ve seninle kalır.
- Tam tersi, Allah'ı tanımamak da senin zati sıfatındır ve o da seninle kalır. Ve o, ruhun körlüğü ve şakiliğin tohumudur.

- İki ruh arasındaki irtibatı ve farkı bilmeyen, ölümün hakikatini anlayamaz.

4. İnsani Ruhun İtidalini Korumak

- Hayvani ruh, süfli alemden olup, dört karışımdan oluşur: Kan – balgam – safra – lenf
- Bu dört şeyin aslı: Su, ateş, toprak ve havadır.
- Mizaçtaki uyum: sıcaklık, soğukluk, nemlilik, kuruluk miktarlarıyladır.
- Tıp ilminin gayesi, bu uyumu sağlamaktır.

- İnsani ruh, bu alemden değildir.
- O, ulvi alemdendir, melekler cevherindendir.
- Onun bu aleme inmesi, zatının şaşılacak hallerindendir.
- Onun bu gurbeti, Allah'tan gıdasını almak içindir.

اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّى خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ ﴿٧١﴾
فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٧٢﴾

- «Hani rabbin meleklere demişti ki: "Ben çamurdan bir beşer yaratacağım. Ona tam şeklini verip ruhumdan da üflediğim vakit hemen onun için secdeye kapanın."» (Sa'd, 38/71-72)
- İki ruhun ayrılığına işarettir.
- 1. Çamura nispet ve itidal –sevveytuhu-
- 2. Kendine nispet -nefahtu min ruhi-

- Hayvani ruhun itidali için : Tıp ilmi
- İnsani ruhun itidali için : Şeriat dahilindeki ahlak ve riyazet ilmi

- Kendini tanımak --- Allah'ı tanımak
- İki ruhun hakikatini tanımak --- Ahireti tanımak

- Dinin esası: «Allah'a ve ahiret gününe iman etmektir.»

- Ruhun evsafının sırlarından bir sır söylemedik.
- Zira, ondan konuşmaya izin yoktur. Çünkü insanların anlayışı bunu kaldıramaz.
- Allah'ı ve ahireti tamamen bilmek, bu ruhu tam bilmeye bağlıdır.
- Gayret et ki, mücahede ve istek yoluyla bunu kendi kendine bilesin.
- Zira, başkasından dinlersen, onu dinlemeye takat getiremezsin.
- Kaldı ki, bir çok kimseler, Allah hakkında bu vasfı inkar ettiler. O halde, insan hakkında böyle şeyleri duymaya nasıl dayanabilirsin!!!

5. Haşr, Neşr, Ba's ve İâde

- Ölüm, insani ruhun bedendeki tasarrufunun kesilmesidir.
- Haşr, Neşr, Ba's ve iâde, insanı ruhun yok olup yeniden yaratılması değil; ona ikinci defa, tasarrufta bulunacağı bir beden verilmesi demektir.
- İâdenin şartı, sahip olduğu bedenin kendisine verilmesi değildir. Beden binektir. Ne verilirse ona biner.
- Beden yaşlanana kadar çokça değişmiştir. Bazen insanlar birbirini yer. Bazılarının uzvu kesilir de sonrasında sevaplar işlemeye devam eder.
- Bu şüphe ve sualler, benliğin hakikatinin beden sanılmasındandır. O yerinde olmayınca sen sen olmazsın sanılmasındandır.

6. Bu Dünyada Cennet ve Cehennemi Müşahede

- Fıkıh ve kelam alimlerinin, insanın ruhu öldükten sonra yok olur ve sonra tekrar yaratılır demeleri akla gelebilir.
- Başkalarının sözüne uyan, göremez olur.
- Bunu ancak, taklit ve basiret ehlinden olmayan söyler.
- Basiret ehli olan, bedene olan ölümün, insanın hakikatini yok etmeyeceğini bilir.
- Taklit ehli, ayet ve hadislerden bilir. Şehitlerin ölü olmadığı ayeti. Hz. Peygamberin, bedirde öldürülenlere konuşması…

- Bil ki, zatından ve sıfatlarından ölümle bir şey gitmez.
- Fakat, beyin ve organlar vasıtasıyla çalışan, his, hareket ve hayal gider.
- At ölür, süvari kalır…
- Süvari dokumacıysa alim olmaz. Gözleri kapalı ise açar. Yaya olarak yoluna devam eder.

- Bu sebeple, tasavvuf yolunun başlangıcında olduğu gibi, kendinden ve hislerinden uzaklaşıp, aslına inip, Allah'ın zikrine dalanlara, ahiret halleri zevkle/tadarak görünür.
- Sufiler, hayvani ruhlarını unutur. Kendine karşı bir durgunluk, hissizlik meydana gelince, onlarla meşgul olmaz. Onların hali, ölülerin haline yakın olur. Diğerlerinin ölümle tecrübe ettiği, onlara burada gösterilir.
- Kendine geldiğinde, gördüklerinin çoğu hatırında kalmaz, ondan bir eser kalır. Sevinç, huzur ya da acı gibi.
- Hayal hazinesi onu anlatmak istese, hatırda kolay kalacak bir şeye benzetir. (Hadiste geçen, namazda iken cennet üzümlerinden bir salkımın arzı)

- Diğer âleme geçmek, 1. hayvani ruhun ölmesi; 2. hayvani ruhun kendini unutması iledir.
- Bu alemde cennet görülmez. Cennetten ufak bir parça da bu dünyaya sığmaz.
- Kulağın şekillerden habersiz olması gibi, bu dünyadaki tüm duyular, cennetin lezzetlerinden uzaktır. O alemin duyuları daha başkadır.

7. Kabir Azabının Manası

- Kabir azabı: cismani - ruhani
- Cismani olanı herkes bilir. Ruhani olanı ise, kendini bilenden başkası bilmez.
- Ölüm, bütün bedenin, duyuların, eş, dost, akraba, evlat, hatta yer, gök ve duyularla algılananların hepsinin elinden alınmasıdır.
- Eğer bu şeyleri seviyorsa ve kendi varlığını bunlara adamışsa, ayrılırken zaruri olarak azapta kalır.
- Hepsinden vaz geçmiş ve burada hiçbirine tutulmamışsa, rahata kavuşur.

8. Kabir Azabının Hakikati ve Dereceleri

- Kabir azabının aslı, dünya sevgisidir.
- Dünyayı sevme derecesine göre farklılık gösterir.
- Atını çaldırmak – bütün malını çaldırmak – ailesini çaldırmak.
- Herkesin cezası ve rahatı dünyaya bağlılığı ve ondan kesilmesi miktarıncadır.
- Basiret sahipleri, kabirdeki ejderhaları görür. Aptallar da, «mezara baktık, öyle bir şey görmedik» derler.

- Ejderha, ölenin ruhundadır. Onun ruhundan dışarı çıkmaz ki, başkaları da görebilsin.
- Hatta, ölümden önce de bu ejderha onun içinde idi. O ise bundan gafildi.
- Bu ejderha onun kendi sıfatlarından meydana gelmiştir. Başlarının sayısı, kötü ahlaklarının sayısıncadır.
- O ejderhanın aslı, dünya sevgisindendir. Sonrasında da, kin, çekememezlik, kibir, hırs, aldat, hile vs. çıkar.
- Bu ejderha basiret nuruyla anlaşılır. Sayıları ise peygamberlik nuruyla bilinir. Çünkü onlar kötü ahlakın sayısını bilirler, biz ise bilemeyiz.

- Maşukla beraberlik rahat, ayrılık ise üzüntüdür.
- Rahata sebep olan dünya sevgisi, azaba da sebep olur.
- Makam sevgisi ejderha gibi, mal sevgisi yılan gibi, saray ve ev sevgisi akrep gibi kalbini sokar ve kemirir.

- Demek ki, hakikatte herkes, kendi azabının sebebini buradan götürmektedir. Bu da onların kalplerindedir.

9. Kabirdeki Ejderhalar Baş Gözüyle Görülmez

- Bu ejderhalar görülür ama ölüler görürler.
- Diğer aleme mahsus şeyler, bu dünya gözü ile görülmezler.
- Bu ejderhalar, bu dünyada görüldüğü gibi, ölüye görünürler.
- Uyuyan kimse, rüyasında yılan sokar da acı duyar. Yanında duran bu yılanı görmez diye, onun acısından bir şey azalmaz.
- Rüyada yılan, düşmandan sıkıntı görmektir. Gerçekleştiğinde, bunu görmüştüm der. Bu azap ona büyük gelir… Yılan hayaldir demek, hatadır. Bilakis yılan mevcuttur.

- Mevcut, bulunan demektir.
- Rüyada senin bulduğun/gördüğün şey, kimse görmese de sana göre mevcuttur.
- Azap ve azabın sebebi, ölüye ve uyuyana olmaktadır. Diğerlerinin görmemesi, bu azabı tadanlar için noksanlık getirmez.
- Uyuyan uyanır da azaptan kurtulur. Ölü için bunun sonu yoktur.
- İnsan uykuda, ölünün halini, yılan ve akrepler arasında görebilir. Peygamberler ve veliler bunu uyanıkken de görür.

10. Kabir Azabı Herkes İçin Değildir